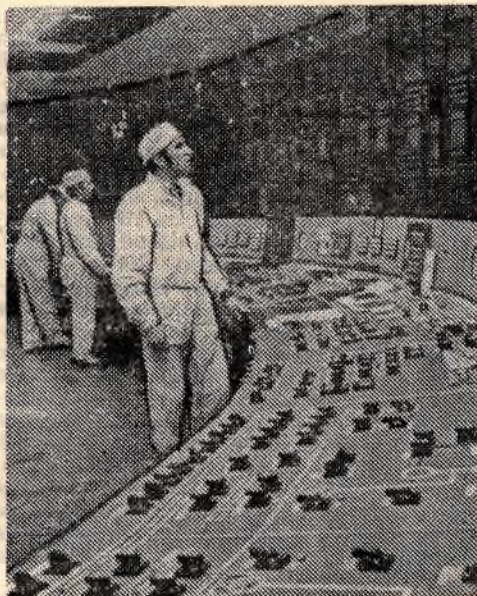

Чорнобильська АЕС: через 15 років

Таку дату (йдеться про пуск першого енергоблока на Чорнобильській атомній станції 26 вересня 1977 року. Див. «Вестник Чернобыля» № 75, 1992 р.) сьогодні стараються зайвий раз не згадувати. Але це наша історія, добра вона чи погана, а тому забувати її не можна...

Перожня дорога, що веде до ЧАЕС. А шість з лишком років тому нею мчали цементовози, машини, навантажені свинцем, різним устаткуванням, назустріч йшли автомобілі з людьми, худобою, хатнім добром. Це врізалось у пам'ять назавжди. Крізь скло спецмашини, призначеної для поїздок тільки в 30-кілометровій зоні, бачимо колючий дріт, могиляники, в одному з яких опинилось і недавнє село Копачі. А ось і сама АЕС. Строгі, з синюватим відливом, корсбки корпусів, поруч взятий у своєрідний залізобетонно-сталевий корсет зруйнований четвертий реактор, за каналом — недобудовані п'ятий і шостий блоки.

...І все же повернімося на 15 років назад, послухаймо безпосередніх учасників тієї події. Різні вони за віком, нелегко склалась їхня подальша доля.

ЯК ЦЕ БУЛО?

У кадрах старої кінохроніки про пуск блока не можна не звернути уваги на молодого інженера, який стоїть за пультом турбіни і напружено стежить за показами приладів. І ось він перед нами, трохи посивілий, але з тим самим живим блиском в очах.

— Чесно кажучи, не думав, що потраплю в зміну, яка пускатиме блок, — говорить Володимир Березін, який нині очолює багатогалузеве підприємство комунального господарства ВО «Чорнобильська АЕС» у Славутичі. — Ті почуття важко передати. Одне скажу — ставлення було як до жаданого первістка. І це залишиться у мене на все життя.

— Коли йшов монтаж першого блока, — вступає в розмову Валентин Єжов, один з тих небагатьох, що продовжують працювати на станції, — були холоди, у приміщеннях навіть доводилось розпалювати вогнища. Та незважаючи на всі труднощі, працювали на совість, від душі. Тому й перший блок, на мій погляд, вийшов вдалим, надійним.

Зворушливою була зустріч членів зміни станції, яка пускала блок. І яку очолював тоді Володимир Ігнатенко. Сьогодні вони вже на пенсії і живуть у Києві. Згадували до дрібниць мало не кожну хвилину того дня.

У ті роки головним інженером станції був Вячеслав Акініфєв.

— На нашу АЕС фізики приїхали з ядерних центрів Сибіру, Уралу, Ленінградської АЕС, — розповідає він. — А турбіністи, енергетики були в основному з України. Колектив зібрався досить різномірний, але спрацювалися швидко. Якби ви бачили, як тоді ми працювали на ЧАЕС, як суворо додержували всіх інструкцій. Написано — протирати паливні елементи спиртом, так і було.

І хоча того дня робота у багатьох тривала мало не добу — і будівельники, і експлуатаційники не йшли додому, чекали, як поведе себе реактор. І техніка не підвела. На жаль, на пусках наступних блоків технології додержували не так суворо. У 1986 році це й далось взнаки.

АВАРІЯ ПЕРЕВЕРНУЛА ВСЕ

Цю фразу ми не раз чули від керівників, інших працівників станції.

— Пускали ми перший блок весело, — згадує провідний інженер-радіохімік Володимир Заболотних. — Адже були на 15 років молодші. Позначалась висока емоційна настрійність. Ми знали, заради чого живемо, працюємо. Але в одну мить змінилось і моє життя, і доля 19 зміни. П'ятох моїх товаришів уразила променева хвороба, двоє стали інвалідами, у решти доза опромінення теж не мала. А тепер, після закриття станції, ще більше працівників будуть кинуті по суті напризволяще.

І тут доречно згадати думку, висловлену згаданим уже В. Акініфєвим, який нині очолює одне з управлінь Мінчорнобілля. Вже тоді інженери-фізики у тому числі й він, звертали увагу проєктувальників, наприклад, на істотну ваду реактора типу РБМК — так званий позитивний коефіцієнт реактивності, що робить його небезпечним для експлуатації. Але до їхніх зауважень у Москві ніхто не прислухався. А коли у станції з'явився поряд із союзним Мінсередмашем другий господар — Міненергетики України, працювати стало ще важче, тому що раз у раз чули з Києва: «Давай, давай». Тобто зупиняти реактор можна було тільки в надзвичайних випадках. Та за це ще можна було дістати і доброго прощухана.

Мовчать зараз реактори АЕС. На двох блоках, які мають бути пущені цієї осені, ведуться ремонтні роботи, з урахуванням інциденту на Ленінградській АЕС, повністю замінюються запірно-регулюючі клапани. Виділимо цікаву деталь. Плануючи їх заміну (а це майже 1700 на один реактор), повністю розраховували на підприємства Росії. Але був і запасний варіант — виробниче об'єднання «АРМА». І коли російські постачальники почали зривати строки, виручила «АРМА». Виготовлена киянами перша партія клапанів виявилась і більш якісною, і в півтора раза дешевшою.

Після квітня 1986 року на станції введено нові дублюючі системи захисту від можливих аварій. ЧАЕС — єдина станція в СНД, де реалізовано технічне вирішення, яке дає змогу перевиріяти резервні дизель-генератори під навантаженням під час роботи станції на потужності. Змінилась і психологія працівників АЕС. Не мільйони кіловат за всяку ціну, а насамперед безпека, надійна робота устаткування.

Разом з нами на станції були цього

(Закінчення на 4 стор.)

Чорнобильська АЕС: через 15 років

(Закінчення. Початок на 1 стор.)

дня американські спеціалісти із служби радіаційного захисту трьох атомних станцій Північної і Південної Кароліни. Їхню думку висловив старший інженер радіаційного захисту компанії «Дьюк Пауер» Річард Вільсон:

— Рівень безпеки на цій станції такий, що дозволяє без особливих проблем її експлуатувати і в майбутньому.

ЩО Ж ДАЛІ?

Безумовно, коли йдеться про подальшу долю Чорнобильської АЕС, про шляхи розвитку атомної енергетики України, будь-який погляд, будь-яка думка заслуговують пильної уваги. Одні, і таких немало, вважають: ЧАЕС не може бути безпечною і тому повинна бути негайно закрита. Інші менш категоричні. Академік АН України, голова Національного комітету по захисту населення від радіації Дмитро Гродзінський — за зупинення всіх блоків станції лише після закінчення будівництва резервної котельні. Він підтримує ідею продовження господарської діяльності в 30-кілометровій зоні.

— Все одно в недалекому майбутньому нам доведеться займатися цим питанням, — вважає Дмитро Михайлович. — А тому треба використати досвід західних країн. Так, у США в пустелі Невада йде дезактивація місцевості, де зараження ґрунту значно глибше, ніж у Чорнобилі. Ці роботи розраховані на п'ять років. Там знятий ґрунт переробляється, відокремлюються радіонукліди, а чистий ґрунт повертається назад. Цей досвід може бути чимось корисним і Україні. Можна було б у зоні вирощувати швидкорослі види дерев для виробництва паперу, багаторічні рослини на насіння.

А ось що думає з цього приводу генеральний директор виробничого об'єднання «Чорнобильська АЕС» Микола Сорочин:

— Додержуюсь думки, що ми не повинні агітувати за атомну енергетику, — говорить Микола Михайлович. — І все-таки не можна не враховувати таке. Минулої зими атомні станції України давали в деякі дні до 40 відсотків споживаної електроенергії. Якщо ж врахувати підвищення цін на енергоносії в Росії (а воно, треба думати, не останнє), труднощі з постачанням нафти, газу, вугілля, то без атомної енергетики Україна навряд чи обійдеться. Що стосується нашої станції, то вона здатна виробляти 12 мільярдів кіловат-годин електроенергії за рік, або на 7 мільярдів карбованців. Причому ця енергія дешевша від тієї, яку виробляють теплові станції. І ще. Давайте згадаємо. Коли приймалося початкове рішення про припинення експлуатації ЧАЕС, вона була не наша.

Всім прибутком розпоряджалося союзне міністерство. Але ж сьогодні станція працює на економіку України, її реальну незалежність. Ми керуємось прийнятими рішеннями Верховної Ради й уряду з приводу виведення станції з експлуатації в 1993 році. Однак, на мій погляд, прийняті щодо ЧАЕС документи потребують як мінімум того, щоб повторно проаналізувати їх у нових умовах.

Думки, співзвучні висловленим директором ЧАЕС, ми почули і від президента концерну «Укратоменергопром» Михайла Уманця. Його тверде переконання — Україні без атомної енергетики економічно не вижити. Вихід — у комплексному розвитку енергетики, в якій атомна відіграла б вагомий роль. Розщеплення ядра — це, може, і не найкращий шлях, але кращого не знаємо.

— Твердження, що розвинуті в промисловому відношенні країни згортають атомобудування, — це міф, — відзначає Михайло Пантелійович. — На сьогодні нові реактори розробляються у Франції, Канаді, США. Якщо ми найближчим часом не повернемося обличчям до атомної енергетики, то ще більшим стане наше відставання від Заходу. Ми втратимо фахівців у цій галузі, причому в усіх ланках, починаючи з науки і кінчаючи інженерно-технічним персоналом.

Не вважаємо себе вправі віддавати перевагу якійсь одній з цих точок зору. Надто суперечливою, неоднозначною є коротка п'ятнадцятирічна історія розвитку атомної енергетики в Україні, надзвичайно складними — проблеми, що вирішуються сьогодні відроджуваною Українською державою, тяжкими — наслідки Чорнобиля.

Очевидно, що вже найближчим часом у ході вироблення концепції розвитку атомної енергетики, закону про атомну енергетику України законодавцям, усім нам, доведеться зробити важкий, але необхідний вибір. І п'ятнадцятирічний строк, про який тут говориться, як нам здається, — це один привід для серйозних роздумів.

По дорозі до Києва ми заїхали в місце енергетиків Славутич, розташоване приблизно за 70 кілометрів від АЕС. Заступник мера Володимир Жигалло не приховував своєї тривоги. Зростає черга на житло. Не вистачає шкіл, дитячих садків, немає готелю, потрібні додаткові кошти на ремонтні роботи. Ще більші труднощі чекають 20 з лишком тисяч жителів міста, коли закриють АЕС. Адже більше половини його дорослого населення — атомники. Що буде з ними, з їхніми сім'ями? На це запитання односторонньої відповіді поки що немає.

Валентин ВЕРНОДУБЕНКО,
Віктор РАССОХА.